

ΟΥΤΟΠΙΑ

Τομηνιαία Έκδοση Θεωρίας και Πολιτισμού, Καλλιδρομίου 89 και Τσαμαδού, 106 80 Αθήνα
Τηλ.: 210 36.07.742, Φαξ: 210 38.36.658, www.u-topia.gr

ΥΤΟΡΙΑ

A three-monthly Review of Theory and Culture, Editor: E.I. Bitsakis

Kallidromiou 89, 106 80 Athens, Greece,

Tel.: 210 36.07.742, Fax: 210 38.36.658, www.u-topia.gr

Εκδότης: Ευτύχης Μπιτσάκης

Εκδόσεις Τόπος

Κεντρική διάθεση: Εκδόσεις Τόπος

Πλατούτα 2 & Καλλιδρομίου, 114 73 Αθήνα, Τηλ.: 210 32.21.580, Φαξ: 210 32.11.246

Συντακτική Επιτροπή

Βασίλης Αλεξίου, Χρίστος Αλεξίου, Λεωνίδας Βατικιώτης, Ειρήνη Γαϊτάνου, Θανάσης Γκιούρας, Κώστας Γούσης, Χρήστος Δεμεντζόπουλος, Δημήτρης Δημητούλης, Μάκης Ζέρβας, Αντρέας Θεοφίλου, Έκτωρ Κακναβάτος†, Τιτίκα Καραβία, Ερατοσθένης Καψωμένος, Κατερίνα Κέη†, Μαρία Κοκκίνου, Λαοκρατία Λάκκα, Γιώργος Μανιάτης, Κατερίνα Μάτσα, Δημήτρης Μπελαντής, Ευτύχης Μπιτσάκης, Γιάννης Νικολακόπουλος, Ηρακλής Οικονόμου, Αντρέας Παγουλάτος†, Αποστόλης Παλιούρας, Νίκος Παπαδάτος, Πέτρος Παπακωνσταντίνου, Δημήτρης Σαραφινιάς, Μάνος Στυριδάκης, Γιώργος Σταμάτης, Σταύρος Σταυρίδης, Παναγιώτης Σωτήρης, Αλέξανδρος Χρύσης.

Τακτικοί Συνεργάτες

Χρίστος Γεωργίου, Γιάννης Δάλλας, Μανώλης Δαφέρμος, Γιώργος Διζικιριζής†, Σόνια Ιλίνσκαγια, Γιάννης Κουζής, Στάθης Κουβελάκης, Κώστας Λαπαβίτσας, Γιώργος Λιερός, Γιώργος Λιοδάκης, Ι.Ν. Μαρκόπουλος, Σταύρος Μαυρουδέας, Θόδωρος Μεγαλοοικονόμου, Βασίλης Μιηνακάκης, Χρυσούλα Μητροπούλου, Παναγιώτης Νούτσος, Ευαγγελή Ντάτση, Κώστας Παλούκης, Ευτύχης Παπαδοπετρακής, Δημήτρης Πατέλης, Σάββας Πατσαλίδης, Περικλής Παυλίδης, Γιώργος Παυλόπουλος, Γιάννης Πλάγγσης, Ελένη Πορτάλιου, Δημήτρης Ρόκος, Νίκος Ταμπάκης, Δημήτρης Τζωρτζόπουλος, Πάνος Τότσικας, Γιώργος Τριμπέρης, Βασίλης Φούσκας, Λένα Χαραλαμποπούλου.

Επιμέλεια και διόρθωση δοκιμίων: Χρυσούλα Γραμμένου

Ηλεκτρονική σελιδοποίηση: Εκδόσεις Τόπος, τηλ.: 210 82.22.835

Εκτύπωση: Προσχέδιο

Για τους συνεργάτες της Ουτοπίας

Τα κείμενα που δημοσιεύονται εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα. Η Συντακτική Επιτροπή ευθύνεται για την επιλογή τους. Κάθε κείμενο κρίνεται από δύο ειδικούς, μέλη ή μη της Συντακτικής Επιτροπής. Σε περίπτωση διαφωνίας, το κείμενο δίδεται σε τρίτο κριτή. Τα προς κρίση από τη Συντακτική Επιτροπή κείμενα αποστέλλονται σε ηλεκτρονική μορφή σε αρχείο Word στη διεύθυνση, info@u-topia.gr. Το σύνολο των λέξεων των συμβολών πρέπει να είναι έως 6.000, της βιβλιογραφίας συμπεριλαμβανομένης, σε γραμματισειρά Times New Roman και σε διάστιχο 1,5 ίντσας. Ακολουθείται το σύστημα Harvard. Για περισσότερες οδηγίες, βλ. στην ως άνω ιστοσελίδα.

Τιμή τεύχους :11 ευρώ. Ετήσια συνδρομή εσωτερικού: 40 ευρώ. Φοιτητές: 30 ευρώ. Οργανισμοί: 100 ευρώ.

Ετήσια συνδρομή εξωτερικού: ΕΥΡΩΠΗ: 80 ευρώ - ΗΠΑ: 95 ευρώ. Οργανισμοί εξωτερικού: 130 ευρώ.

Συνδρομές: ALPHA BANK, 128002320002920 (ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.)

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, 151/470821-09 (ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.)

Αριθμός τεύχους: 127, Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2018

ISSN: 1105-9141

Εξώφυλλο: Δημήτρης Αρβανίτης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

5 ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: 200 ΧΡΟΝΙΑ ΜΑΡΞ

- 9 ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗΣ ΓΝΩΣΙΟΘΕΩΡΙΑΣ
Ευτύχης Ι. Μπιτσάκης
- 37 Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ
ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ
Αποστόλης Παλιούρας
- 61 Ο ΜΑΡΞ ΣΗΜΕΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ
Αλέκος Αναγνωστάκης
- 75 Ο ΜΑΡΞ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ
Δημήτρης Καλτσώνης
- 81 Ο ΜΑΡΞ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
Αρχοντούλα Βαρβάκη – Αλέξανδρος Μινωτάκης
- 97 Ο ΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΠΕΙΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ
ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΜΑΡΞ
Ευτύχης Παπαδοπετράκης

ΙΔΕΕΣ

- 119 ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟ ΤΟΜΟ
ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ROSA LUXEMBURG
Θανάσης Γκιούρας

ΜΕΛΕΤΕΣ

- 133 ΥΛΙΣΜΟΣ, ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Παναγιώτης Σωτήρης
- 149 ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ,
PERCY BYSSHE SHELLEY (1792-1822)
Γιάννης Πλάγγεσης

- 169 ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΑΓΩΝΑ & ΕΡΕΥΝΑΣ: ΠΤΥΧΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ
ΜΕΘΟΔΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ, ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΗΣ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΔΡΑΣΗΣ
Γιώργος Κεσίσογλου
- 187 MAURICE MERLEAU-PONTY – Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΠΕΡΑΝ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ;
Άννα Πόταγα
- 209 ΝΑ ΣΠΑΣΟΥΜΕ ΤΗ ΣΙΩΠΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ
Τάσος Τσακίρογλου

ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

- 217 ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ
ΤΗΣ ΘΕΣΜΙΚΗΣ ΕΛΠΙΔΑΣ, ΤΙ;
Γιώργος Μωραΐτης

Διακόσια χρόνια από την γέννηση του Καρλ Μαρξ. Όπως έγραψε ο Νίκος Καρούζος, η ποίηση και γενικότερα η τέχνη, είναι *ελεατική*. Δηλαδή παραμένει ζωντανή με το πέρασμα του χρόνου. Η επιστήμη, αντίθετα είναι *ηρακλήτεια*. Δηλαδή, αλλάζει, εξελίσσεται και οι αλήθειες της ξεπερνιούνται. Είτε απορρίπτονται, είτε αποκτούν μεγαλύτερο βάθος, ερμηνεύοντας παλιά και νέα φαινόμενα σε νέο εννοιολογικό πλαίσιο.

Διακόσια χρόνια μετά τη γέννησή του, ο Μαρξ παραμένει «ζωντανός» και το έργο του συνεχίζει να αποτελεί αντικείμενο μελέτης από φίλους και από εχθρούς. Ας σημειώσουμε κατ' αρχάς ορισμένα γεγονότα. 1844: Ο Μαρξ γράφει τα «Παρισινά Χειρόγραφα». Τέσσερα χρόνια μετά (1848) το παρισινό προλεταριάτο κατεβαίνει στους δρόμους με τις κόκκινες σημαίες του. Η χρονιά αυτή σημαδεύεται από εξεγέρσεις και κινήματα στην Ευρώπη που εμπνέονται από τις ιδέες του Μαρξ. 1870: η *Κομμούνα* του Παρισιού και στη συνέχεια η σφαγή των Κομμουνάρων, «Ειρηνική» περίοδος του καπιταλισμού, όξυνση των παγκοσμιοποιούμενων αντινομών του και ξέσπασμα της μεγάλης αλληλοσφαγής των λαών της Ευρώπης, με τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ξέσπασμα επαναστάσεων στην Ευρώπη και ήττα των πρώιμων κομμουνιστικών επαναστατικών σκιρτημάτων: των Σπαρτακιστών στη Γερμανία, των επαναστάσεων στην Ουγγαρία και στη Βουλγαρία. Η επανάσταση των Μπολσεβίκων άντεξε παρά την εσωτερική αντεπανάσταση, την ξένη στρατιωτική επέμβαση και την άνοδο του φασισμού και του ναζισμού στην Ευρώπη.

Δημιουργία και ύπαρξη της *Σοβιετικής Ένωσης*. Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Συντριβή των δυνάμεων του Άξονα. Πρωταγωνιστής ο Κόκκινος Στρατός και συνολικά οι λαοί της Σοβιετικής Ένωσης. Ακολούθησε η δημιουργία των Λαϊκών Δημοκρατιών της Ευρώπης, η νίκη της Κινέζικης και της Κουβανικής Επανάστασης και οι νίκες των αντιαποικιακών και αντιιμπεριαλιστικών επαναστάσεων.

Ο τρομερός εικοστός αιώνας φαινόταν ότι θα τελείωνε με μια αισιόδοξη προοπτική για την πορεία της ανθρωπότητας. Αντίθετα με αυτή την προοπτική ζήσαμε την κατάρρευση του σοσιαλιστικού στρατοπέδου, τον εκφυλισμό του εργατικού κινήματος και των κομμουνιστικών κομμάτων, τους πολέμους της νέας τάξης, την παγκόσμια και συνεχιζόμενη κρίση του διεθνοποιημένου καπιταλισμού.

Οι μετά-Χριστόν προφήτες πρόβλεψαν το τέλος της Ιστορίας, αντίθετα με τις μεγαλοφάνταστες προβλέψεις του Μαρξ. Οι προφήτες διαψεύστηκαν. Αλλά

το ερώτημα παραμένει: Λάθος του Μαρξ; Ουτοπικός χαρακτήρας του Μαρξισμού; Αλλά μέσα από τα ερείπια αναδύονται νέες δυνάμεις και νέα κινήματα, νέες δυνάμεις ανασυγκροτούν και εμπλουτίζουν τη θεωρία και η επιστήμη προσθέτει τον δικό της λόγο. Δεν υπάρχει αναλλοίωτη εγωιστική ανθρώπινη φύση. Ο μαρξισμός μπορεί να ερμηνεύσει την πρώτη πρακτική αποτυχία του. Συνολικά δεν υπάρχει ανθρωπολογικό εμπόδιο για μια κομμουνιστική αταξική κοινωνία.

Και τώρα, τι; Καθόμαστε κάτω από τις «ιτιές» και θρηνούμε την «Χαμένη Ιερουσαλήμ»; Παρόλα όσα, παρά τις ήττες και την καταστροφή, μια έλλογη αισιοδοξία έχει αντικειμενική βάση σήμερα.

«Συν Αθηνά και χείρα κίνει». Το σημερινό τεύχος της Ουτοπίας επιχειρεί να απαντήσει, στο μέτρο των δυνάμεών του, σε ορισμένα από τα φλέγοντα ερωτήματα για την πορεία και το μέλλον του μαρξισμού και να συμβάλει στην σχετική συζήτηση που διεξάγεται στη χώρα μας.

Το σημερινό τεύχος έχει και δύο «πρωτοτυπίες». Από έλλειψη χώρου καταργήσαμε τα «Επί των τύπων» επίκαιρα σύντομα σχόλια. Πρωτοτυπώντας δημοσιεύουμε ποιήματα δύο «σοβαρών» *μη ποιητών*: της καθηγήτριας Ελένης Πορτάλιου και του εκδότη της *Ουτοπίας*.